

Kirjoittaja: Minna Dammert, tukipalveluasiantuntija, Damico Oy

RUOKA- JA TAPAKULTTURIKASVATUSTAKO?

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kuluvana vuonna julkaisemassa uudessa kouluruokasuosituksessa (Syödään ja opitaan yhdessä, kouluruokasuositus) korostetaan kasvatushenkilöstön asemaa esimerkkinä ja tapakasvattajana.

”Kouluruokailu on käytännönläheistä ruokakasvatusta. Opetus- ja kasvatushenkilöstö opastaa oppilaita ruokalistan ja lautasmallien avulla sekä olemalla itse ruokailutilanteessa esimerkkinä ja aktiivisesti läsnä. Aikuiset rohkaisevat ja kannustavat oppilaita monipuolisiin ruokavalintoihin. Myönteinen palaute ja positiivinen ilmapiiri luovat hyvät edellytykset vahvistaa oppilaiden osallistumista. Aikuisen omat ruokailutottumukset, arvot ja asenteet sekä ohjaavat että toimivat esimerkkinä lapselle. Koulun aikuisille ruokailu on osa työhyvinvointia ja työyhteisössä tapahtuvaa moniammatillista vuorovaikutusta.”

Osassa kuntia ja kouluja tämä toimiikin näin. Promoottorina on useimmiten ruokapalvelutuottaja, jonka johdolla yhteiset pelisäännöt ruokapalvelua koskien sovitaan esimerkiksi palvelukuvausmuodossa. Valitettavasti käytännön arki ei kuitenkaan suju kaikissa kouluissa kouluruokasuosituksen henkeä, puhumattakaan kirjainta noudattaen. Seuraavassa muutamia karuja esimerkkejä eri kunnista:

Kouluruokailun valvonta, joka on kasvatushenkilöstön vastuulla, ei toimi. Opettajat ruokailevat omissa pöydissään etenkin yläasteella. Oppilaat ruokailevat lippikset päässä puhelinta selaillen, potkivat tippuneet aterimet linjastojen alle, jättävät kaatuneet maidot ja roskat ruokailupaikalle.

Opettajat arvostelevat oppilaiden kuulleen kouluruokaa ääneen, nyripistelevät nokkaansa, ja osa kulkee omien eväiden kanssa. Olenpa nähnyt rehtorienkin käyttäytyvän näin. Jonkinlaisen impulssin antaa toki jo sekin, jos rehtori ei ikinä osallistu ruokailuun. Valitettavasti tähän asenneasiaan pätee sanonta, mitä isot edellä, sitä pienet perässä.

Yhä useammissa kouluissa on kaksi ruokavaihtoehtoa, näistä toinen on yleensä kasvisruokaa. Kahdesta vaihtoehdosta huolimatta osa kasvatushenkilöstöstä järjestää itselleen todistuksia erityisruokavalioista täysin ei-lääketieteellisin perustein. Henkilö A ei syö makkaraa, eikä kasvisruokavaihtoehtokaan kelpaa. Henkilö B:n vatsa ei kestä maitoa, mutta karjalanpiirakoita ja laskiaispullia kyllä kestä. Henkilö C karppaa, eikä syö kuin proteiinosat ruuista. Huimin juttu on, että olen nähnyt opettajan kuumentavan jostakin laihdutustuotteesta mikrossa keittoa ja syöneen sen viidesluokkalaisten tyttöjen kanssa samassa pöydässä.

Erikseen tehty erityisruokavalioannos maksaa kunnalle noin kaksinkertaisen hinnan peruslounaaseen nähden. On vastuutonta vaatia erikseen tehtävää aterialla, jos sitä ei terveydellisistä syistä tarvitse.

Lähes jokaisessa kunnassa puuro sijoittuu oppilaiden TOP5-listalle. Opettajat kokevat, että puuroateria ei heille käy, koska maksavat verotusarvon aterialla. Todellisuudessa puuro on

ruokalistalla sen suosion, ei sen taloudellisuuden vuoksi. Puuropäivä kaikkine lisukkeineen ei ole halvin ruokalistapäivä.

Ruokailun jaksotus on isoissa kouluissa äärimmäisen tärkeää. Häntä ei heiluta koiraa (eikä tukipalvelu peruspalvelua), mutta ruokailuun on yleensä välttämätöntä tulla sovittuun aikaan. Ruokailun ajoittuminen alle kahden tunnin aikavälille edellyttää sitä, että laadittua jaksotusta noudatetaan jonotusaikojen lyhentämiseksi. Valitettavasti näinkään yksinkertaisen asian käytännön toteutus ei aina onnistu, mikä aiheuttaa sietämättömän pitkiä jonotusaikoja. Ja myös ainakin yläkouluissa ruokailun väliin jättämistä tai hotkaistua nälkää pienempää annosta.

Samassa koulussakin voi olla kovin erilaiseen kuntoon jätettyjä luokkia. On luokkia, joissa koulupäivän päättyessä kalusteet ovat paikoillaan ja pinnat vapaana siivoukselle. On myös pomminpurkuluokkia, joissa siivoojalta menee ensimmäinen viisi siivousminuuttia roskien lattialta keräämiseen ja kalusteiden siirtelyyn.

Entäpä sitten päiväkodeissa? Osassa asiat hoituvat hienosti, yhteistyö tukipalveluiden kanssa sujuu saumattomasti. Päiväkodin henkilöstö tilaa ateriat ajoissa ja ennakoi hiljaisten aikojen palvelutarpeet hävikin minimoimiseksi. Kasvatushenkilöstö ruokailee lasten kanssa kiireettömästi.

Toisaalta joissakin kunnissa ennakointi ei onnistu millään. Tänäkin kesänä seitsemän tatiä hoiti kymmentä lasta eräässä päiväkodissa, toisessa kohteessa viis tatiä kolmea lasta. Tästä mitoituksesta huolimatta tarvitaan siivooja ja ruuanlämmittäjä paikalle myös näinä viikkoina.

Harmillista kyllä on paljon päiväkoteja, joissa kyllä puhutaan kodinomaisesta ympäristöstä, mutta eletään kuin entisaikojen herraskartanossa. Piikoja juoksutetaan pyyhkimään pöytiä ja kaatuneita juomia lattialta. Pöytien pyyhkiminen kuin ei kodinomaisessakaan ympäristössä kuulu kasvatushenkilöstön vastuisiin. Kaiken huippu on se, että lapsen pissin lirahtaessa lattialle soitetaan siivooja paikalle. Vaikka kotoa.

Eritesiivous, tuleepa erite ihmiskehon kummasta päästä tahansa, kuuluu jo tartuntatautivaaran minimoimiseksikin sille aikuiselle, joka ensimmäisenä on paikalla. Olipa hän sitten peruspalvelun edustaja tai palveluhenkilöstöä.

Mitäpä jos otettaisiin ihan vain maalaisjärki käyttöön ja toimittaisiin hyvin tapojen mukaisesti toisia kunnioittaen? Tehdään lukuvuodesta 2017–2018 kiva lisäämällä keskinäistä ymmärtämystä esim. pelisääntöjen avulla, katso liite.

Pelisäännöt

Yhteisvastuu miellyttävästä ruokailuilmapiiristä

Tilaaaja	Tuottaja	Kasvatushenkilöstö	Ruokapalveluhenkilöstö	Oppilaat	Vanhemmat
<ul style="list-style-type: none"> * Palvelusopimus ja sen säännöllinen päivittäminen * Oman henkilöstön perehdyttäminen pelisääntöihin ja valvontavastuu * Riittävän ajan järjestäminen ruokailuun, jaksotus * Laadunvalvonta	<ul style="list-style-type: none"> * Palvelusopimus ja sen säännöllinen päivittäminen * Oman henkilöstön perehdyttäminen pelisääntöihin ja valvontavastuu * Resurssit * Laadunvalvonta * Luvaton palvelusisällön tuottaminen	<ul style="list-style-type: none"> * Pelisääntöjen noudattaminen * Valvonta * Oppilaiden /lasten KANSSA ruokailu, esimerkki * Terveys- ja tapakasvatus * Teemayhteistyö * Asiakas-toimikunnat	<ul style="list-style-type: none"> * Pelisääntöjen noudattaminen * Ruokapalvelun tuottaminen * Iloa ja virkistystä tuottavan ruokatauon mahdollistaminen * Palvelu ja ohjaaminen, asiakastoimikunnat * Teemayhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> * Sitoutuminen pelisääntöihin ja säännöllinen ruokailu * Lautasmallin noudattaminen * Jättemäärän minimointi * Käytöstavat (äänenkäyttö, vaatetus, siisteys, hygienia) * Asiallisen palautteen antamien * Teema- ja asiakastoimikunta-yhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> * Positiivinen ja rohkaiseva asenne kouluruokailuun * Päävastuu lapsen ravitsemuksesta ja tapakasvatuksesta * Erityisruokavaliokuvaateiden tarkastaminen

Terveelliset ruokailutottumukset, käytöstavat, ruuan arvostus ja jaksaminen